

01/2019

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

TIIVISTELMÄ

Satu Nivalainen ja Sanna Tenhunen

Yrittäjien eläkeaikeet – työolojen ja eläketurvan merkitys

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan, millaiseksi yrittäjät näkevät työolonsa ja tulevan eläketurvansa sekä sitä, miten nämä näkemykset heijastuvat yrittäjien eläkeaikeisiin ja työssäjatkamisaikoihin. Tutkimuksessa tarkastellaan myös syitä työntöön lopettamiselle tai jatkamiselle. Tutkimuksessa käytetään Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen osana kerättyä Yrittäjyyden Ad hoc -moduulia. Eläkeaikeita on kysytty 50 vuotta täyttäneiltä. Tutkimuksen aineisto muodostuu 1 250 yrittäjästä, jotka ovat täyttäneet 50 vuotta.

Eläkeaikeilla tarkoitamme tässä arviota työskentelyn lopettamisesta eläkeiän kynnyksellä, eli aikomusta lopettaa työnteko ennen vanhuuseläkeikää, aikomusta jatkaa työssä vanhuuseläkeikään, mutta ei sen jälkeen ja aikomusta jatkaa työssä vanhuuseläkeiän jälkeen. Puhumme eläkeaikeista ja eläkkeelle siirtymisen ajankohdasta, vaikka työskentelyn lopettaminen/jatkaminen ja eläkkeelle siirtyminen eivät ole täysin toistensa synonyymejä. Käytännössä ne kuitenkin useimmiten tarkoittavat samaa lopputulosta.

Yrittäjillä on työn imua, mutta myös kuormittuneisuutta

Yrittäjät ovat usein innostuneita ja sitoutuneita työhönsä. Sitoutuneisuus voi näkyä pitkinä työpäivinä, mikä voi heijastua työn kuormittavuuteen ja siihen, että yrittäjä tuntee laiminlyövänsä kotiasioita työn vuoksi.

Lähes kolmannes yrittäjistä kertoi työviikkojensa venyvän vähintään 50 tuntiin ja noin joka kolmas koki, että laiminlyö kotiasioita työn vuoksi. Yrittäjät kuitenkin kokivat voivansa vaikuttaa työoloihinsa. Kolme neljästä vastaajasta koki pystyvänsä vaikuttamaan työnsä sisältöön, sen järjestykseen ja työaikoihin. Lähes puolet yrittäjistä kertoi olevansa erittäin tyytyväisiä työhönsä ja saman verran kertoi olevansa innostunut työstään. Yrittäjillä on myös työn kuormittavuutta: puolet joutui venyttämään työpäiviään saadakseen työnsä tehtyä. Päivittäisistä jaksamisvaikeuksista kertoi kuitenkin vain noin joka kuudes vastaaja.

Palkansaajiin verrattuna yrittäjät olivat sitoutuneempia ja tyytyväisempiä työhönsä, innostuneempia työstään ja heillä oli enemmän vaikutusmahdollisuuksia työhönsä. Toisaalta yrittäjillä myös työn kuormittavuutta oli palkansaajia enemmän.

Kolmannes yrittäjistä ei mielestään maksa riittävästi eläketurvaa

Aiemmissa tutkimuksissa yrittäjien eläketurvan tason on todettu jäävän usein matalaksi. Yrittäjät pystyvät vaikuttamaan työeläkkeen tason määrittävään työtuloon. Kyselyn yrittäjistä vain noin puolet kertoi maksavansa itselleen riittävää eläketurvaa ja kolmannes koki, ettei maksa sitä riittävästi. Loput eivät osanneet sanoa eläketurvan riittävydestä tai eivät maksaneet sitä lainkaan. Viimeksi mainittuun ryhmään kuuluvat vanhuuseläkkeen ohella yritystoimintaa jatkavat, joiden ei tarvitse lain mukaan hankkia itselleen eläkevakuutusta.

Suurin osa yrittäjistä arvioi jatkavansa työskentelyä eläkeiän jälkeen

Yrittäjillä suunnitelmat jatkaa työskentelyä pitkään ovat yleisiä. Vastanneista kolme viidestä arveli jatkavansa työskentelyä vielä eläkeiän jälkeen. Noin viidennes puolestaan arveli jatkavansa työskentelyä eläkeikään saakka, mutta ei enää sen jälkeen. Ennen eläkeikää työskentelyn arveli lopettavansa noin joka kahdeksas vastanneista.

Miehet, vanhemmat, korkeasti koulutetut ja terveytensä luottavat aikovat jatkaa työssä pidempään

Eläkeaikeiden taustalla on moninaisia tekijöitä. Tutkimuksessa tarkasteltiin perinteisten ikä-, sukupuoli- ja koulutustaustan lisäksi työoloihin ja eläketurvaan liittyviä näkemyksiä. Eri taustatekijät yhtäaikaaisesti huomioineiden mallitulosten perusteella yleisempiä jatkamisaikeet olivat miesten, 60 vuotta täyttäneiden ja korkeammin koulutettujen yrittäjien joukossa. Jatkamista suunnittelivat muita useammin myös ne, jotka uskoivat terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään eläkeikään saakka. Yksinyrittäjät aikovat jatkaa työssä työnantajayrittäjiä ja maatalousyrittäjiä todennäköisemmin.

Sitoutuneisuus työhön, vaikutusmahdollisuudet ja innostuneisuus työstä lisäävät jatkamisaikeita

Työoloihin liittyvät tekijät heijastuivat myös eläkeaikeisiin. Työn suuri merkitys elämässä ja vaikutusmahdollisuudet työhön lisäsivät työssäjatkamisaikeita. Pitkää, vähintään 50 tun-

nin työviikkoa tekevät, työstään innostuneet ja ne, joilla oli paljon vaikutusmahdollisuuksia työhönsä arvioivat jatkavansa työskentelyä vielä eläkeiän jälkeen muita useammin. Sen sijaan ne, jotka kokivat, ettei heillä ole paljoa vaikutusmahdollisuuksia työhönsä, arvioivat lopettavansa työt eläkeiässä muita useammin. Työtyytyväisyys ja kuormitustekijät, jotka yksittäin tarkasteltuna näyttivät olevan yhteydessä eläkeaikeisiin, eivät kokonaisuus huomioiden osoittautuneet yrittäjien eläkeaikeisiin vaikuttaviksi tekijöiksi.

Liian alhaisen eläketurvan maksu lisää aikomuksia jatkaa työssä

Käsitys eläketurvan riittävästä maksamisesta on myös yhteydessä eläkeaikeisiin. Ennen vanhuuseläkeikää työskentelyn lopettamista suunnittelevien kohdalla tällä ei ollut vaikutusta. Vanhuuseläkeikään saakka työskentelyä suunnittelevat olivat useammin maksaneet itselleen riittävästi eläketurvaa. Vastaavasti eläkeiän jälkeen työskentelyn jatkamista aikovissa oli useammin niitä, jotka eivät mielestään maksaneet riittävästi eläketurvaa. Tämä antaa viitteitä siitä, että myös taloudelliset tekijät ovat osaltaan eläkepäätösten taustalla. Matalaksi jäävää eläketurvaa voidaan paikata jatkamalla työskentelyä pidempään.

Yleisin syy jatkamiselle on mieluisa työ, taustalla myös taloudellisia syitä

Kyselyyn vastanneilla yrittäjillä yleisin syy jatkaa työskentelyä vielä eläkeiän jälkeen oli se, että he pitivät työstään. Kaksi kolmesta vastaajasta kertoi tämän perusteeksi. Joukossa oli myös vastaajia, joille jatkaminen perustui taloudellisiin syihin. Taloudellisista syistä työskentelyä arvioi jatkavansa joka kahdestoista vastanneista. Eri syistä jatkavat ovat hyvin erilaisia ryhmiä.

Ne, jotka aikoivat jatkaa työssä mieluisan työn vuoksi, olivat useammin yli 60-vuotiaita ja korkeasti koulutettuja ja uskoivat terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään saakka. He myös olivat tyytyväisempiä ja innostuneempia työstään.

Taloudellisista syistä työskentelyn jatkamista suunnittelevat olivat useammin yksinyrittäjiä, ja heillä oli epävarmuutta terveyden riittävydestä. Taloudellisista syistä jatkaa aikovat olivat useammin yksinasuvia. Tässä ryhmässä myös koettiin useammin työ kuormittavaksi. Lisäksi taloudellisista syistä työskentelyn jatkamista aikovissa oli enemmän niitä, jotka eivät mielestään maksaneet itselleen riittävästi eläketurvaa.

Osa yrittäjistä suhtautui työssä jatkamiseen epävarmasti. Neljännes vastaajista arvioi, että jatkaisi työskentelyä vielä eläkeiän jälkeen, jos töitä riittäisi. Tähän ryhmään kuuluvat kokivat useammin, että pystyvät vaikuttamaan työhönsä ja he olivat myös useammin luottavaisia oman terveyden riittävyteen. Toisaalta tähän ryhmään kuuluvat olivat muita useammin myös tyytymättömpiä työhönsä.

Lopettamisen taustalla yleisimmin oma halu, mutta osalla terveydellisiä syitä

Yleisin peruste arviolle lopettaa työskentely ennen eläkeikää tai eläkeiässä oli se, etteivät vastaajat halunneet jatkaa työskentelyä. Ennen eläkeikää lopettamista harkitsevista useammalla kuin neljällä viidestä lopettamisen perusteena oli oma halu. Eläkeiässä lopettamista suunnittelevista noin kolme neljästä arveli lopettavansa, koska ei halunnut jatkaa työssään. Naiset ja alle 60-vuotiaat halusivat lopettaa työskentelyn miehiä ja vanhempia vastaajia useammin, ylemmän korkea-asteen koulutustaustaiset taas matalammin koulutettuja harvemmin. Myös vähäisempi innostus työstä ja vähäisemmäksi koetut vaikutusmahdollisuudet työhön olivat yhteydessä haluun lopettaa työskentely viimeistään eläkeiässä.

Toinen peruste aikomukselle lopettaa työskentely olivat terveydelliset syyt. Ennen eläkeikää lopettamista suunnittelevilla terveydelliset tekijät olivat päätöksen taustalla joka seitsemännellä vastaajalla, eläkeiässä työskentelyn lopettamista suunnittelevilla joka kahdeksannella. Luonnollisesti terveytensä riittävydestä huolissaan olevat pitivät tätä perusteena paremmaksi terveytensä kokevia useammin. Terveystilaan liittyvän kokemuksen lisäksi terveyssyistä lopettamista pohtivat tekivät harvemmin yli 40 tunnin työviikkoja ja he kokivat yleisemmin vaikeuksia jaksaa työssään. Sukupuolen tai iän suhteen ei ollut eroja havaittavissa, mutta terveydentilan vuoksi lopettamista suunnittelevat olivat harvemmin ylemmän korkea-asteen koulutuksen suorittaneita.

Eläkeaikeiden taustalla pitkälti omat toiveet

Yrittäjien aikaisten eläkeaikeiden perusteina olivat selvästi useimmin omat toiveet lopettaa työskentely. Vastaavasti yleisin syy jatkamisaikeille oli se, että pitää omasta työstään. Osalla yrittäjistä työskentelyn jatkamisaikeiden taustalta paljastui kuitenkin taloudellisia ja/tai terveydellisiä perusteita eli syitä, jotka pakottavat lopettamaan tai jatkamaan.

Osa yrittäjistä tiedostaa eläketurvansa tason riittämättömyyden. Kolmannes yrittäjistä arvioi, ettei maksa riittävästi eläketurvaa. Eläketurvan riittävyys heijastui myös eläkeaikeisiin. Riittämättömäksi eläketurvansa maksamisen arvioivat suunnittelivat muita useammin työssä jatkamista vielä eläkeiän jälkeen ja ilmoittivat työssä jatkamisen syyksi taloudelliset tekijät. Taloudellisista syistä jatkavilla oli myös pienituloisuusriskiin yhdistyviä piirteitä kuten yksinasuminen ja heikompi luottamus terveyden riittävyteen.

Yrittäjien eläkeaikeet monelta osin samanlaisia palkansaajien kanssa, myös eroja löytyy

Yrittäjien ja palkansaajien eläkeaikeiden ja niiden taustatekijöiden erojen tunnistaminen on tärkeää, sillä erojen vuoksi lähtökohdat ja keinot tavoiteltaessa yrittäjien työurien pidentämistä voivat erota palkansaajien tilanteesta.

Yrittäjien eläkeaikeet ja työssäjatkamisaikeet olivat monelta osin samanlaisia palkansaajista tehtyjen havaintojen kanssa, mutta myös joitakin eroja löytyi. Korkeampi ikä ja korkea koulutus on aiemminkin yhdistetty pidempään työssä jatkamiseen, heikommaksi arvioitu

terveys taas aikaisempaan työskentelyn lopettamiseen. Nämä palkansaajia koskevat tulokset ovat samansuuntaisia tämän tutkimuksen yrittäjien eläkeaikeita koskevien tulosten kanssa. Sen sijaan sukupuolen ei ole havaittu vaikuttavan palkansaajien eläke- tai työssä-jatkamisaikeisiin, mutta yrittäjistä miehet aikoivat naisia useammin jatkaa työssä pidempään. Suurempien tulojen on havaittu aikaistavan eläkkeelle siirtymistä palkansaajilla. Yrittäjillä vaikutus oli samansuuntainen, mutta yhteys oli selvästi palkansaajia heikompi.

Työn tärkeys elämässä lisää sekä palkansaajien että yrittäjien jatkamisaikeita. Sama pätee työhön liittyviin vaikutusmahdollisuuksiin ja innostuneisuuteen työstä. Sen sijaan palkansaajia ja yrittäjiä koskevista aiemmista tuloksista poiketen työtyytyväisyys ei tässä tutkimuksessa noussut yrittäjien työssä jatkamiseen vaikuttavaksi tekijäksi. Toisin kuin palkansaajilla, myöskään työn kuormittavuuteen liittyvät tekijät eivät osoittautuneet yrittäjillä työssä jatkamisen aikeisiin vaikuttaviksi tekijöiksi. Työolotekijöiden vaikutusten vertailua palkansaajiin hankaloittaa kuitenkin se, että palkansaajia koskevat tulokset on koottu useammasta tutkimuksesta, eikä kaikkien tässä tutkimuksessa käytettyjen työolotekijöiden vaikutusta palkansaajien eläkeaikeisiin ole tutkittu samanaikaisesti.

Aineistotilaukset:

aineistotilaukset@etk.fi

www.etk.fi > Julkaisut > Tutkimuksia > Yrittäjien eläkeaikeet – työolojen ja eläketurvan merkitys

ISBN 978-951-691-326-4 (PDF)

ISSN 1798-7482 (verkkajulkaisu)

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus
00065 ELÄKETURVAKESKUS
Puhelin 029 411 20
Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen
00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN
Telefon 029 411 20
Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions
FI-00065 Eläketurvakeskus
Finland
Phone +358 29 411 20
Fax +358 9 148 1172

www.etk.fi
> julkaisut